KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Jätelain keskeiset muutokset hyvinvointialueen näkökulmasta

HYVIL, Hyvinvointialueet ja jätehuollon järjestäminen

9.5.2025

Erityisasiantuntija Tuulia Innala

Hyvinvointialueiden yhdyskuntajätehuolto

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Jätelain lähtökohta: Jäte jätteen haltijan vastuulla, ellei…

- Laissa määritellään kunnan vastuulla oleva jätehuolto
- **Hyvinvointialueuudistuksen valmistelun aikana kunnan perusvastuu (32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto) seuraavasti:**
- Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:
  1. **vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte**, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte;
  2. **kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte**;
  3. liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa;
  4. muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä 1–3 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräys- tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä.
- Mikäli jätelakiin ei olisi tehty mitään muutoksia, perustamisvaiheessa hyvinvointialueiden (ent. kuntien sote- ja pelapalveluiden) yhdyskuntajätehuolto, joka oli ollut kunnan järjestämää, olisi tipahtanut pois kuntavastuulta heti vuoden 2023 alusta.

Jätelakimuutokset, joilla vaikutusta hyvinvointialueisiin

1148/2022 ja 1068/2024

Jätelain muutos (1148/2022): siirtymäsäännös hyvinvointialueiden yhdyskuntajätehuoltoon

- Sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevaan uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös lisättiin jätelakiin 20.12.2022, voimaan 1.1.2023.
  - ***32 a §: Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä***
  - = Kunnalla säilyy hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän (=HUS) hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuu **enintään vuoden 2025 loppuun saakka**.
- **Jousto**: Tästä poiketen hyvinvointialue saisi järjestää yhdyskuntajätteen jätehuollon (pl. asuminen) itse ilmoittamalla siitä **kirjallisesti** kunnalle **vähintään kuusi kuukautta** ennen jätehuollon järjestämisen aloittamista.
- *Mitä tässä laissa ja ympäristönsuojelulaissa säädetään kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvästä yhdyskuntajätteestä, sovelletaan myös hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvään yhdyskuntajätteeseen niin kauan kuin kunta on vastuussa mainitun jätteen jätehuollon järjestämisestä.*

Orpon hallitusohjelmaan liittyvä jätelain 1 vaiheen muutos – kuntavastuun supistaminen

- Taustalla HO-kirjaus: ”Kunnan vastuun rajaaminen kotitalousjätteisiin”
  - Vrt. kunnan vastuulla nyt kaikessa asumisessa syntyvät jätteet
  - → muutoksen valmistelu 2023-2024, hyväksytty 30.12.2024, muutokset voimaan 1.1.2025 siirtymäajoin

  - Johti muutokseen jätelain 32 §:n 1 momentin 1) kohdassa
  - → kunnan vastuu asumisen jätteistä rajattiin ”tavanomaisissa” kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään jätteeseen.
  - Kunta ei vastaa jatkossa **sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja tarjoavien asumisyksiköiden ja laitosasumisen** yhteydessä syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollosta.
  - Myös kunnan vaarallisen jätteen vastaanotto- ja käsittelyvelvoite supistuu kuntavastuulta poistuvien asukkaiden osalta, 32.2 § 2) kohta

  - https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2025/vuodesta-2026-kunta-ei-enaa-vastaa-kaikesta-asumisessa-syntyvan-jatteen

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

- Nykyinen 1 mom:
- Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:
- 1) vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien kotitalouden pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte;

Lain 32 §:n 1 momentin 1 kohtaa sovelletaan alkaen aikaisintaan 2.7.2025 (jos väh. 6 kk:n irtisanomisaikaa käytetään) ja **viimeistään 1.1.2026**

- **Uusi 1 mom**:
- Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:
- 1) kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvä jäte, mukaan lukien pienimuotoisessa itse tehtävässä rakennus- ja purkutoiminnassa syntyvä jäte, ei kuitenkaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikassa eikä vankilassa, puolustusvoimien majoituskasarmissa, vastaanottokeskuksessa tai muussa vastaavassa laitosasumisessa syntyvä jäte;

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto (vaaralliset jätteet)

- Nykyinen 2 mom
- Kunnan on lisäksi järjestettävä:
- 2) asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely;

- Uusi 2 mom
- Kunnan on lisäksi järjestettävä:
- 2) 1 momentin 1 kohdan mukaan kunnan vastuulle kuuluvan kotitaloudessa ja vapaa-ajan asunnossa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely;

Kunnan vastuu asumisen jätteissä 2026 →

Tavanomaisessa kotitaloudessa – eli lähinnä vuokralla tai omassa omistusasunnossa asuva kuntalainen, ml. kotihoidon asiakkaat

Vapaa-ajan asuntojen jätehuolto pl. lomakylät

Muu tavanomaiseen kotitalouteen rinnastettava asuminen

Esim. oppilaitosten asuntolat ja ylioppilaskylät sekä kausityöntekijöiden asuntolat:
→ vuokranantajana voi olla yritys tai julkinen yhteisö, mutta kysymyksessä ei ole sote-toimipaikka

Pois vankilat, puolustusvoimien asuinkasarmit, vastaanottokeskukset, turvakodit, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön toimipaikat (esim. ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen palveluasuminen, lastensuojelulaitokset)

Yhteisöllinen senioriasuminen, joka ei ole lakisääteistä sosiaalihuoltoa ja johon asukkaat hakeutuvat omatoimisesti

Irtisanomisesta

- Mikäli asuinkohteet (tai aiemmin muut kohteet) irtisanotaan kuntavastuulta ennen siirtymäajan päättymistä, irtisanoutuminen tulee tehdä kunnan jätelaitokselle **kirjallisesti kohdekohtaisesti**:
  - Irtisanomisilmoituksen tekeminen palveluasumisen osalta oli mahdollista aikaisintaan 1.1.2025, jolloin irtautuminen mahdollista käytännössä 2.7.2025 alkaen.
  - Muiden kohteiden osalta irtisanominen ollut mahdollista 1.1.2023 lukien.
  - Hyvinvointialueen ilmoituksessa tulisi olla selkeästi määritelty, minkä kiinteistöjen osalta joustoa käytetään.
    - ”Yleinen irtautuminen” ei käy, koska joukossa saattaa mm. olla sellaista asumista, jonka jätehuollon järjestämisvastuusta kunta ei voi vapautua.
  - Irtautumista ei voi tehdä osittain siten, että ilmoittaa irtautuvansa esim. kuljetuspalveluista, mutta ei käsittelypalveluista. (erityisesti koskee erilliskerättäviä jätelajeja)
- Mikäli ei ole käytetty irtisanomista, kunnan palvelu nykyperusteillaan lakkaa jätelain mukaan 31.12.2025.

Ns. kivijalkapykälä voi olla vaihtoehto

- Muutettu jätelaki 32 § 1 mom 3) kohta
- Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:
  - 3) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, ***jonka keräämisestä*** kiinteistöllä yhdessä 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa ***liikehuoneiston haltija ja kiinteistön haltija ovat sopineet***;

Perusteluista: Sopimisella ei ole määrämuotoa, joten suullinen sopimus riittää. Säännös koskisi kunnan jätehuoltovastuulle kuuluvia asuinkiinteistöjä sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan kiinteistöjä, joiden yhteydessä on yhdyskuntajätettä tuottavia liikehuoneistoja, kuten myymälöitä, ravintoloita tai toimistoja.

- Tämä tarkoittaa, että esim. hyvinvointialueen toimintojen sijaitessa rakennuksessa, jossa on jotakin muuta kunnan jätehuoltovastuulle kuuluvaa toimintaa, kuten asuinhuoneistoja, koulu, päiväkoti tai kunnan virasto, **kunta voi järjestää HVA:n yhdyskuntajätehuollon samassa yhteydessä**.
- HVA:ta ei voi jätelain mukaan velvoittaa kuulumaan samaan jätehuoltoon. Toinen vaihtoehto on järjestää kiinteistölle kahdet roska-astiat.

Hyvinvointialueet jätelain kontekstissa jätteen haltijoita

- Koskee mm. jätelain 4 luku (Vastuu jätehuollon järjestämisestä)
  - 28 § Jätehuollon järjestäminen
    - **Jätteen haltijan on järjestettävä jätehuolto** (= jätteen keräys, kuljetus, hyödyntäminen ja loppukäsittely), jollei tässä luvussa taikka 5 tai 6 luvussa toisin säädetä.
    - **Kiinteistön haltijan on järjestettävä jätehuolto**, jos jätteen haltija ei huolehdi velvollisuudestaan tai tätä ei tavoiteta ja jos kiinteistön haltija on sallinut jätettä tuottavan toiminnan kiinteistöllä tai jätteen tuomisen kiinteistölle.
  - 29 § Jätteen luovuttaminen (*kenelle saa luovuttaa jätteen, esim. ympäristöluvanvaraisille toimijoille*)
  - 30 § Jätehuollon järjestämisvastuun lakkaaminen ja siirtyminen (*vastuu ei siirry kuljettajalle, vaan vasta 29 §:n vastaanottajalle*)
  - 31 § Jätteen kuljettaminen (*jäte kuljetettava haltijan osoittamaan paikkaan*)
- 15 § Jätteiden erilliskeräysvelvollisuus
- 8 § Yleinen velvollisuus noudattaa etusijajärjestystä

Hyvinvointialuekiinteistöjen erilliskeräysvelvoitteet

- Hyvinvointialuekiinteistöjä (jatkossa myös palveluasumista ja laitosasumista) koskee VnA:n jätteistä 978/2021 (jäteasetus) erilliskeräysvelvoitteet pykälässä 21
- 21 § Muun kuin asumisessa syntyvän jätteen erilliskeräys
  - Jätteen haltijan on järjestettävä jokaiselta taajamassa tai asema- tai yleiskaavoitetulla palvelu-, matkailu- tai työpaikka-alueella sijaitsevalta kiinteistöltä yhdyskuntajätteen erilliskeräys vähintään seuraavasti:
    - 1) **biojäte**, jos sitä syntyy **viikossa vähintään kymmenen kilogrammaa (ellei kompostoida kiinteistöllä)**
    - 2) **muovipakkausjäte sekä paperi- ja kartonkipakkausjäte**, jos sitä syntyy **viikossa** vähintään **viisi kilogrammaa**;
    - 3) **lasipakkausjäte**, jos sitä syntyy viikossa vähintään **kaksi kilogrammaa**;
    - 4) **metallipakkausjäte ja muu pienikokoinen metallijäte**, jos niitä syntyy viikossa yhteensä vähintään **kaksi kilogrammaa**;
    - 5) mahdollisuuksien mukaan muu kuin 2–4 kohdassa tarkoitettu muovi-, paperi-, kartonki-, lasi- ja metallijäte, puutarha- ja puistojäte, tekstiilijäte ja suurikokoiset käytöstä poistetut esineet.
  - Edellä 1 momentissa tarkoitettu erilliskeräys voidaan järjestää yhteisesti samassa kiinteistössä olevien jätteen haltijoiden kesken.

”Kotitalous-pykälän” (32.1 § 1 kohta) soveltamisesta hyvinvointialueilla (1)

- Muutamia huomioita perusteluista SOTE-asumiseen:
  - Jätteen haltijan vastuulla olisi:
  - sellaisissa toimipaikoissa syntyvän jätteen jätehuolto, joissa **hyvinvointialue**, sote-palveluntuottaja tai muu ammattimainen julkinen tai yksityinen toimija tuottaa **asumispalvelun lisäksi sote-palveluita ja tarvittaessa muita asumisen oheispalveluita taikka laitosasumista.**

  - esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen iäkkäiden, kehitysvammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja vaikeavammaisten **ympärivuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen**, lastensuojelulaitokset sekä iäkkäiden, kehitysvammaisten ja päihdekuntoutujien laitospalvelut

Soveltamisesta (2)

- Muutamia huomioita jätelain perusteluista, ns. SOTE-ASUMINEN:
  - **Jätehuollon järjestämisvastuun kannalta olennaista mainituille toimipaikoille on, että niissä harjoitetaan hyvinvointialueen järjestämisvelvollisuuden piirissä olevaa sosiaali- tai terveydenhuollon palvelutoimintaa, ja palvelun tuottajana on jokin muu kuin kunta, eli hyvinvointialue, yksityinen yritys tai kolmannen sektorin toimija (sote-palveluntuottaja).**

  - Asumisen yhteydessä tarjotun **hoito- tai hoivapalvelun määrällä ei olisi merkitystä** jätehuoltovastuun kohdentumisen kannalta. Jätteen haltijan vastuulla olisi myös sellaisen toimipaikan jätehuolto, jossa **palvelu painottuu asumiseen ja vain tarpeen mukaan yksikön tarjoamiin sote-palveluihin**.
    - Esimerkkinä mainitaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 b §:ssä tarkoitetut yhteisöllisen asumisen toimipaikat, jos asumispalvelun tuottaja on hyvinvointialue tai sote-palveluntuottaja.

Soveltamisesta (3)

- Kuitenkin kunnan vastuulla:
  - **HELSINGIN kaupungin sote ja pela -poikkeus. Helsinki ei ole SOTE-järjestämislain mukaan hyvinvointialue, vaan järjestämisvastuussa on kunta.**
  - Siten muutos ei koskisi Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyshuollon ja pelastustoimen jätehuoltoa. Helsingin kaupunki vastaa edelleen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä, joten vastuu jätehuollosta pysyisi kunnalla nykyisen **jätelain 32 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella (kunnan hallinto- ja palvelutoiminta).**
  - → Helsingin kaupungin palveluasumisen kohteet ja muut sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimipisteet jäävät kunnan jätehuoltovastuulle eli HSY huolehtii yhdyskuntajätehuollosta.

Soveltamisesta (4)

- Kunnan vastuulla:
- Jos asuminen tapahtuu **asukkaan itse yleisiltä markkinoilta hankkimassa vuokra- tai omistusasunnossa**, kyse on kotitalousjätteestä ja vastuu jätehuollosta on kunnalla, vaikka asuntoon tai kiinteistöön toimitettaisiinkin sote-palveluja hyvinvointialueen tai sote-palvelutuottajan toimesta (esim. kotihoito, ateriapalvelut tms.).

- Tavanomaiset työsuhdeasunnot → Vuokranantajana voi olla yritys tai julkinen yhteisö, mutta **kysymyksessä ei ole sote-toimipaikka**.

Kuntien vuokraamat tilat

- Sote-voimaanpanolain (616/2021) 22 §:n mukaan hyvinvointialueen ja kunnan välinen vuokrasopimus toimitilojen hallinnasta on voimassa vuoden 2025 loppuun asti. + mahdollinen pidennys 1 vuosi vuoden 2026 loppuun asti.
- **Vuokrajärjestelyä koskevan asetuksen (272/2022) 5 §:n mukaan jätehuolto sisältyy toimitilan vuokraan.** Toimitilojen vuokraaminen ja jätehuollon sisällyttäminen vuokrasopimukseen ovat edellä mainittuna **siirtymäaikana kunnalle säädettyjä velvollisuuksia**.
- 2026, viimeistään 2027 kunnalla ei ole lakisääteistä velvollisuutta vuokrata tiloja hyvinvointialueelle eikä velvollisuutta järjestää tilojen jätehuoltoa.
  - Huom. Kunnan sote-kiinteistöjen yhtiöittämisvelvoite (vs. vuokramarkkinat)
- Mikäli jatketaan vuokrausta kunnalta tai kunnan yhtiöltä, tulee tunnistaa toimijat ja järjestelyt. Kuka on vuokranantaja ja miten vuokraus tapahtuu? Onko tila kokonaan HVA-käytössä vai ei? Eri asia esim. koulukiinteistö ja terveyskeskus

Vaaralliset jätteet ja lääkejätteet

- **1.1.2026 alkaen tai sitä ennen mahdollisen palveluasumisen kohteen irtisanomisen voimaantultua** palveluasumisen asukkaiden vaarallisten jätteiden jätehuollon järjestäminen ei enää kuulu kunnalle.
  - Tarkoittaa, että myöskään hoivakotien lääkejätteiden jätehuollon järjestäminen (apteekkien kautta) ei ole kunnan asia.
  - Käytännöt eri puolella maata ovat vaihdelleet, mutta jatkossa kunnan ja apteekin sopimaan lääkejätekeräykseen apteekeissa ei saa enää palauttaa palveluasumisen tai laitosasumisen ylijäämälääkkeitä.
- **Kotitaloudelle maksuton apteekkikeräys perustuu kunnan jätelaitoksen ja apteekin väliseen sopimukseen ja on tarkoitettu kotitalouksille, jotka kuuluvat kunnan jätehuoltovastuulle ja jotka pääasiassa itse tuovat lääkejätteensä apteekkiin**.
  - Apteekki toimii kerääjänä kunnan nimissä ja lukuun. Lääkejätteiden jätehuolto on kallista ja kulut veloitetaan kotitalouksien muissa jätemaksuissa.
  - → *Mikäli esim. hoivakodin annosjakelupalveluun kuuluu apteekin tehtävänä ylijäämälääkkeiden kuljetus- ja vastaanottopalvelu, kyse on jatkossa täysin HVA:n ja apteekin välisestä sopimisesta ja kustannusten jaosta. Kunta ei ole enää vastuullinen osapuoli.*

Vaikka puhutaan yleensä SOTEsta, niin jätelain kontekstissa on eri asia, onko kyse terveydenhuollossa vai sosiaalihuollossa syntyvistä jätteistä

Huom. Jäteluokituksesta (jäteluettelo)

- Jäteasetuksen liitteessä 3 on Jäteluettelo: YLEISIMMÄT JÄTTEET SEKÄ VAARALLISET JÄTTEET, jonka perusteella jätteet luokitellaan.
- Sosiaalihuollossa syntyy lähinnä yhdyskuntajätteitä, jotka kuuluvat luokkaan 20
  - Esim. palveluasumisen sekalaiset yhdyskuntajätteet luokitellaan luokkaan 20 03 01.
- Terveydenhuollossa syntyy sekä terveydenhuollon jätteitä (18) että yhdyskuntajätteitä (20)
  - Terveydenhuollon ”sekajätteet” mm. voivat kuulua kahteen eri jäteluokkaan.
  - Terveydenhuollon jäteopas v. 2023 sis. tarkennuksen aiempaan tulkintaan:
    - Terveydenhuollossa syntyvät kotitalousjätteeseen rinnastettavat yhdyskuntajätteet (kuten keittiöiden biojäte ja muusta kuin potilaiden hoitotoimenpiteistä syntyvä sekalainen yhdyskuntajäte) luokitellaan jäteluettelon nimikeryhmän 20 ”yhdyskuntajätteet” alla oleviin nimikkeisiin.
    - Terveydenhuollon alalle ominaiset jätteet, kuten potilaiden tutkimus- ja hoitotoimissa syntyvät jätteet, eivät ole jätelainsäädännön mukaan yhdyskuntajätettä. (Ent. sekalainen jäte potilashuoneista onkin ns. potilashuonejäte, luokka 18 01 04)
    - Oppaan suositus: ***Hyvinvointialueilla luokitusmuutos ja siitä johtuva jätehuoltokäytäntöjen muutos tulisi tehdä viimeistään siinä vaiheessa, kun yhdyskuntajätteiden jätehuoltovastuu siirtyy jätelain mukaisesti*** *(= vuoden 2026 alusta).*

KUNTALIITTO Kommunförbundet

Erityisasiantuntija Tuulia Innala
tuulia.innala@kuntaliitto.fi

CC BY ND

www.kuntaliitto.fi
www.kommunforbundet.fi